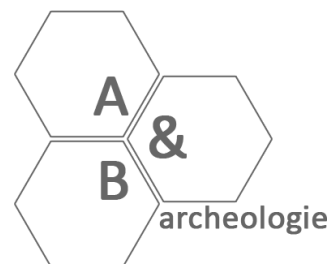
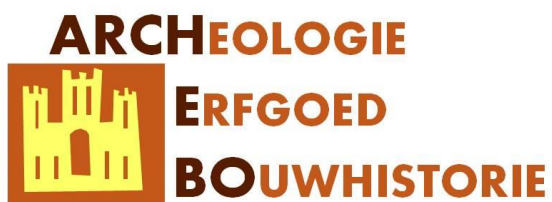

Nota Gent Graaf Van Vlaanderenplein

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Jan CLAESEN en Gwendy WYNS

9-12-2019

Titel: Nota Gent Graaf Van Vlaanderenplein

Erkend archeoloog: Jan Claesen, OE/ERK/Archeoloog/2015/00014

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke, Jan Claesen en Gwendy Wyns

Projectcode bureauonderzoek: 2017A62

Bekrachtigde archeologienota: <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2320>

Projectcode proefsleuvenonderzoek: 2019H054

Intern projectnummer: 2019.115

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Gent, Graaf Van Vlaanderenplein 15-19 en Tweebruggenstraat 3

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X 105370,402 en Y 193240,829; X 105430,371 en Y 193258,137; X 105438,516 en Y 193208,591; X 105404,784 en Y 193230,649

Oppervlakte plangebied: ca. 1822m²

Kadastergegevens: Gent, Afdeling 4, Sectie. D, nrs. D2539x, D2539R & D2480w (zie figuur 7)

Topografische kaart: /

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog, veldwerkleider en assistent-aardkundige), Jan Claesen (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog) en David De Pril (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 9-12-2019

© Acke & Bracke bvba, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas en Archebo bvba, Tiensestraat 16, 3470 Kortenaken. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1.	INLEIDING	4
1.1.	WETTELIJK KADER	4
1.1.1.	VRAAGSTELLINGEN.....	4
1.1.2.	RANDVOORWAARDEN	5
1.2.	WERKWIJZE EN STRATEGIE	9
1.2.1.	MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	9
1.2.2.	ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	10
1.2.3.	ADVIES SPECIALISTEN.....	10
1.2.4.	WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	10
1.2.5.	SELECTIE BRONNEN	10
2.	ASSESSMENT	14
2.1.	AARDKUNDIGE OPBOUW	14
2.1.1.	ASSESSMENT SPOREN	18
2.1.2.	ASSESSMENT VONDSTEN	22
2.1.3.	ASSESSMENT STALEN	23
2.1.4.	ASSESSMENT CONSERVATIE.....	23
2.1.5.	DATERING EN INTERPRETATIE	24
2.2.	SYNTHESE.....	25
2.2.1.	ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON.....	25
2.2.2.	BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	26
3.	SAMENVATTING	29
4.	BIBLIOGRAFIE	30
5.	BIJLAGES	31

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Gent Graaf van Vlaanderenplein (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 100m² of meer beslaan, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven.

1.1.1. Vraagstellingen

In het programma van maatregelen bij de archeologienota waren de volgende onderzoeksvragen opgenomen:

- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Zijn er nog archeologisch relevante niveaus aanwezig?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Vanaf wanneer kwam het terrein in gebruik? Welke sporen zijn hiervan terug te vinden en op welke diepte? Hoeveel archeologische niveaus zijn er aanwezig? En hoe onderscheiden ze zich?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de aard, omvang, datering en bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?
- Kunnen er structuren aangeduid worden? Wat is hun onderlinge samenhang?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2320>

- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruikperiode?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/ontwikkeling van Gent?
- In hoeverre verstoort de recente bebouwing het archeologische erfgoed?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

1.1.2. Randvoorwaarden

Voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek werd de bestaande bebouwing en verharding gesloopt tot op het niveau van het maaiveld. Tijdens deze grootschalige bovengrondse afbraakwerken werd een bezoek uitgebracht aan de werf op 14 mei 2019. De oppervlakkige verhardingen werden nadien verwijderd en uitgebroken onder begeleiding van de archeoloog op maandag 30 september 2019. Bij deze begeleiding kon ook de overwelfde beek (oude Schelde-arm) in kaart gebracht en opgemeten worden. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op maandag 2 december 2019 onder gunstige omstandigheden.

Figuur 1 Zicht op de voorgevel aan het Graaf Van Vlaanderenplein.

Figuur 2 Zicht op de voorgevel en toegang aan de Tweebruggenstraat.

Figuur 3 Zicht op de oude overwelfde Schelde-arm.

Figuur 4 Uitbreken van de betonverhardingen op maaiveldniveau.

Figuur 5 Uitschieten van de betonplaat.

Figuur 6 Sfeerbeeld tijdens het uitbreken van de betonplaat.

1.2. Werkwijze en strategie

1.2.1. Motivering onderzoeksstrategie

Op basis van het bureauonderzoek werd in het programma van maatregelen van de archeologienota een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven opgelegd, in een uitgesteld traject. De onderzoeken dienen uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en de voorwaarden opgenomen in het programma van maatregelen horende bij de archeologienota. De erkende archeoloog kan enkel mits gefundeerde motivatie afwijken van sommige van deze bepalingen en voorwaarden.

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op een site met een relatief complexe verticale stratigrafie. Het sleuvenplan zoals opgenomen in de bureaustudie voorzag in de aanleg van twee proefsleuven en twee proefputten. Gezien de aanwezigheid van de overwelfde Scheldearm en enkele plaatselijke verstoringen werd het sleuvenplan licht aangepast maar grotendeels behouden. Zo werd bijvoorbeeld één sleuf opgesplitst in sleuf 3 en 5 (ten oosten en westen van de overwelfde Scheldearm). Voor de uitgraving werd gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak van 1,80m breed. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na de voltooiing van de registratie van de sleuven werden deze opnieuw gedicht.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 1822m². Van de totale onderzoekbare zone werd ca. 156m² (8,5%) onderzocht door middel van proefsleuven en proefputten. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee niet behaald, maar is in stedelijke contexten niet altijd noodzakelijk of mogelijk.

Het onderzoek werd uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk. Aangezien alle metingen gebeurden met een GPS-aangestuurd systeem met precisie van 1cm, werd voorafgaand het veldwerk geen hoofdmeetsysteem aangelegd. Elke proefsleuf en proefput werd beschouwd als een individuele werkput. Aangezien er aanwijzingen waren dat er bij het aanleggen van de werkputten in de lagen die het archeologische niveau afdekken resten van een archeologische site aanwezig waren waarvoor metalen vondsten relevante informatie opleveren, werden deze lagen onderzocht met een metaaldetector. De aangelegde vlakken, de sporen en de storten van de sleuven werden eveneens onderzocht met een metaaldetector van het type XP Deus. Hierbij werd geen relevant archeologische vondstmateriaal aangetroffen. Het archeologisch vlak werd opgeschoond, waarbij 7 spoornummers werden uitgedeeld aan een laat 19de-eeuwse afvalkuil, een recente waterciterne en 19de/20ste-eeuwse funderingssokkels. Diverse recente verstoringen werden als dusdanig opgemeten. Er werden geen bijkomende kijkvensters aangelegd gezien de hoge verstoringensgraad. Alle sleuven en profielen kregen een uniek nummer, werden beschreven en geregistreerd via foto's en opmetingen. De foto's werden genomen met een camera van het merk Nikon COOLPIX W300. Er werden twee inventarisnummers uitgedeeld aan aardewerk ingezameld uit een profiel laag (profiel 1 werkput 1) en afvalkuil S1. Grondstalen of andere monsters werden niet genomen gezien relevante contexten hiertoe ontbraken. Relevante delen van de putwandprofielen werden opgeschoond en geregistreerd als referentieprofiel.

In totaal werden vijf profielen geplaatst, verspreid over het volledige terrein, waarbij voornamelijk een diepgaande verstoringsgraad kon worden vastgesteld of dikke ophogingspakketten.

De proefsleuven werden aangelegd op twee niveaus, meer bepaald op het niveau van de C-horizont op een diepte van ca. 150 tot 250cm. Ter hoogte van de verstoringen werden de sleuven dieper uitgegraven of werden diepe profielputten gegraven om de onderzijde van de verstoring vast te stellen.

1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd een bureauonderzoek uitgevoerd waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd werden. Hierbij werd een programma van maatregelen opgesteld volgens het principe van een uitgesteld traject. Voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek werd de bestaande bebouwing en verharding gesloopt tot op het niveau van het maaiveld. Tijdens deze grootschalige bovengrondse afbraakwerken werd een bezoek uitgebracht aan de werf op 14 mei 2019. De oppervlakkige verhardingen werden nadien verwijderd en uitgebroken onder begeleiding van de archeoloog op maandag 30 september 2019. Bij deze begeleiding kon ook de overwelfde beek (oude Schelde-arm) in kaart gebracht en opgemeten worden. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op maandag 2 december 2019 onder gunstige omstandigheden. Aansluitend werden de sleuven gedicht. Het kraanwerk werd verricht door Grammyco. Erkend archeoloog Maarten Bracke trad op als veldwerkleider en assistent-aardkundige, Bert Acke als assistent-archeoloog. Een landmeter van MEET-het stond in voor het opmeten van de sleuven, profielen en hoogtes, deze gegevens werden nadien verwerkt tot bruikbaar kaartmateriaal door assistent-archeoloog Gwendy Wyns.

1.2.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

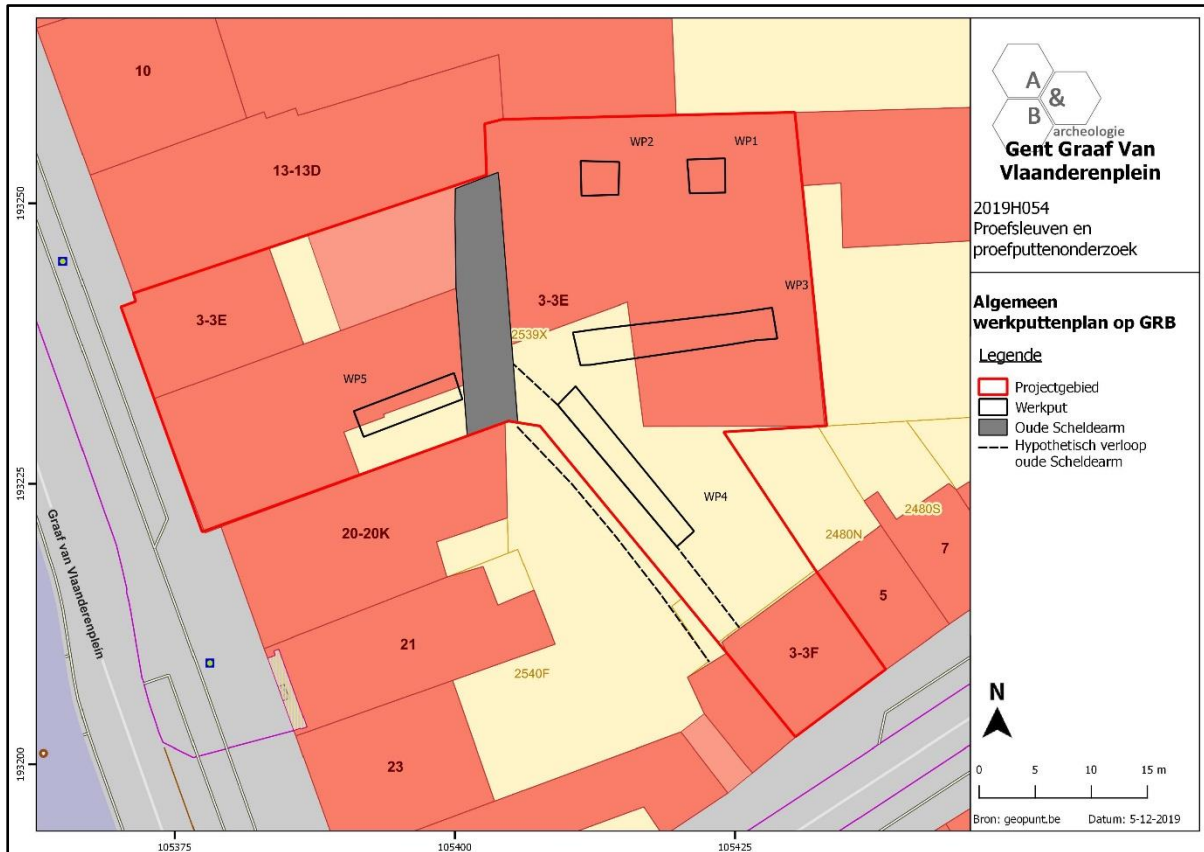
1.2.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

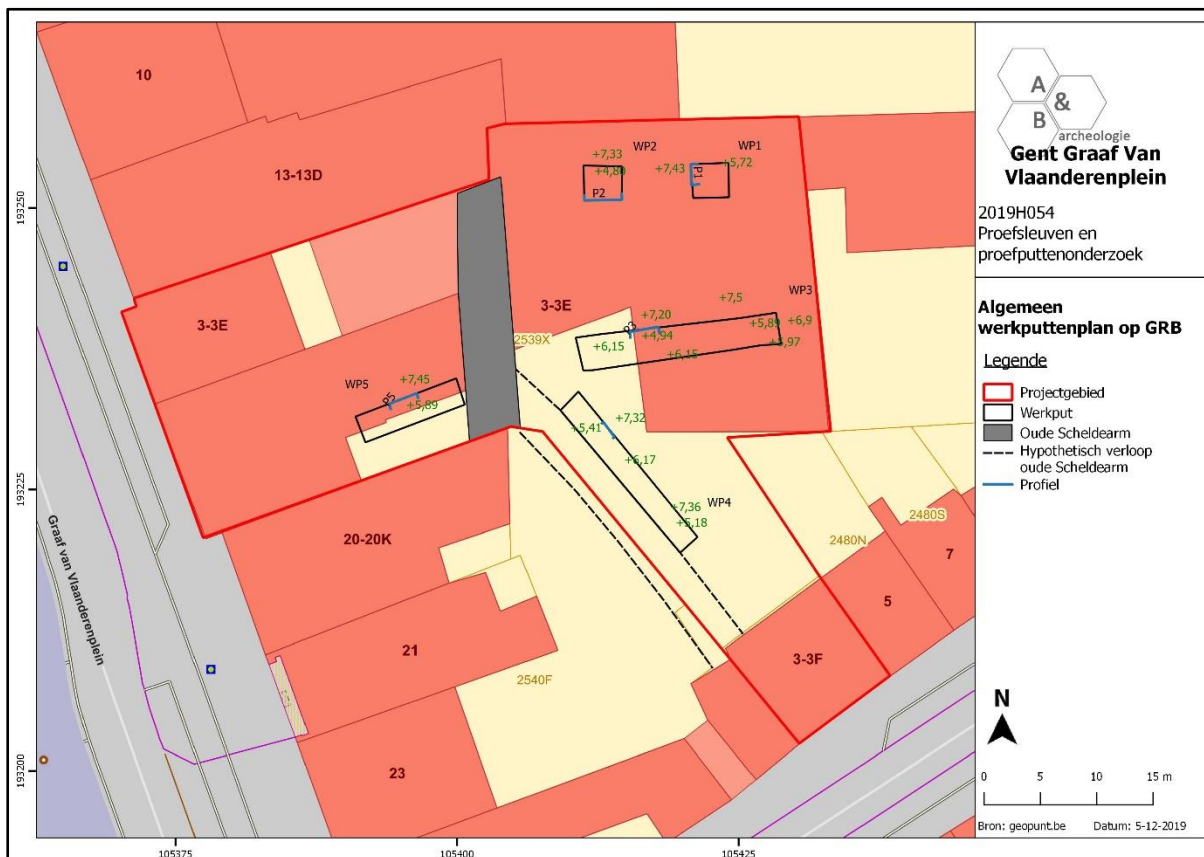
1.2.5. Selectie bronnen

De bekrachtigde archeologienota² van deze site werd als voornaamste bron aangewend.

² <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2320>.

Figuur 7 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Algemeen sleuvenplan met hoogte-indicaties en locatie van de referentieprofielen, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 9 Sfeerbeeld bij aanvang van het sleuvenonderzoek.

Figuur 10 Sfeerbeeld tijdens de aanleg van sleuf 3.

Figuur 11 Metaaldetectie tijdens de aanleg van de sleuven.

2. Assessment

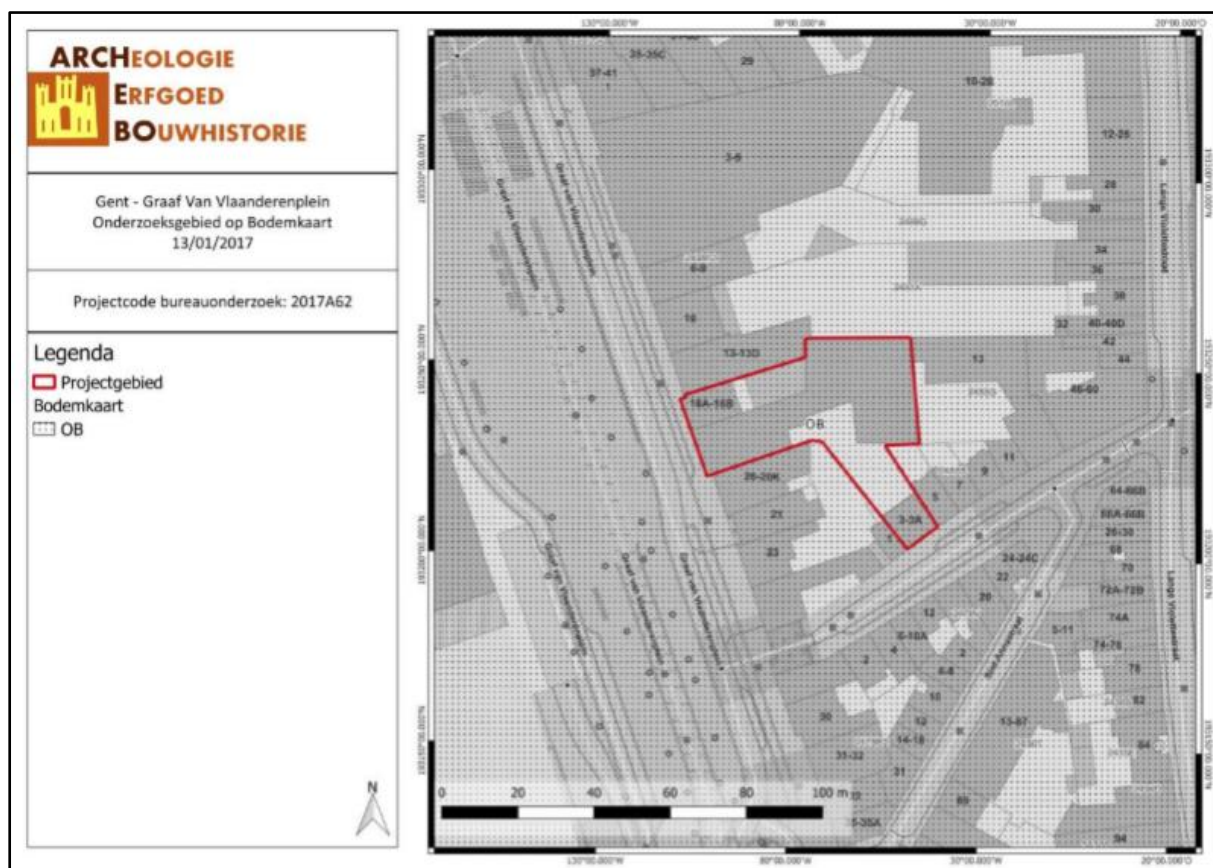
2.1. Aardkundige opbouw

De landschappelijke context van het projectgebied werd reeds geschetst in het bureauonderzoek (zie hoofdstuk 2.2.1.). Op de bodemkaart wordt het plangebied ingekleurd als OB. Dit type geeft bebouwde zones aan waar de oorspronkelijke bodemopbouw door ingrijpen van de mens is gewijzigd of vernietigd.

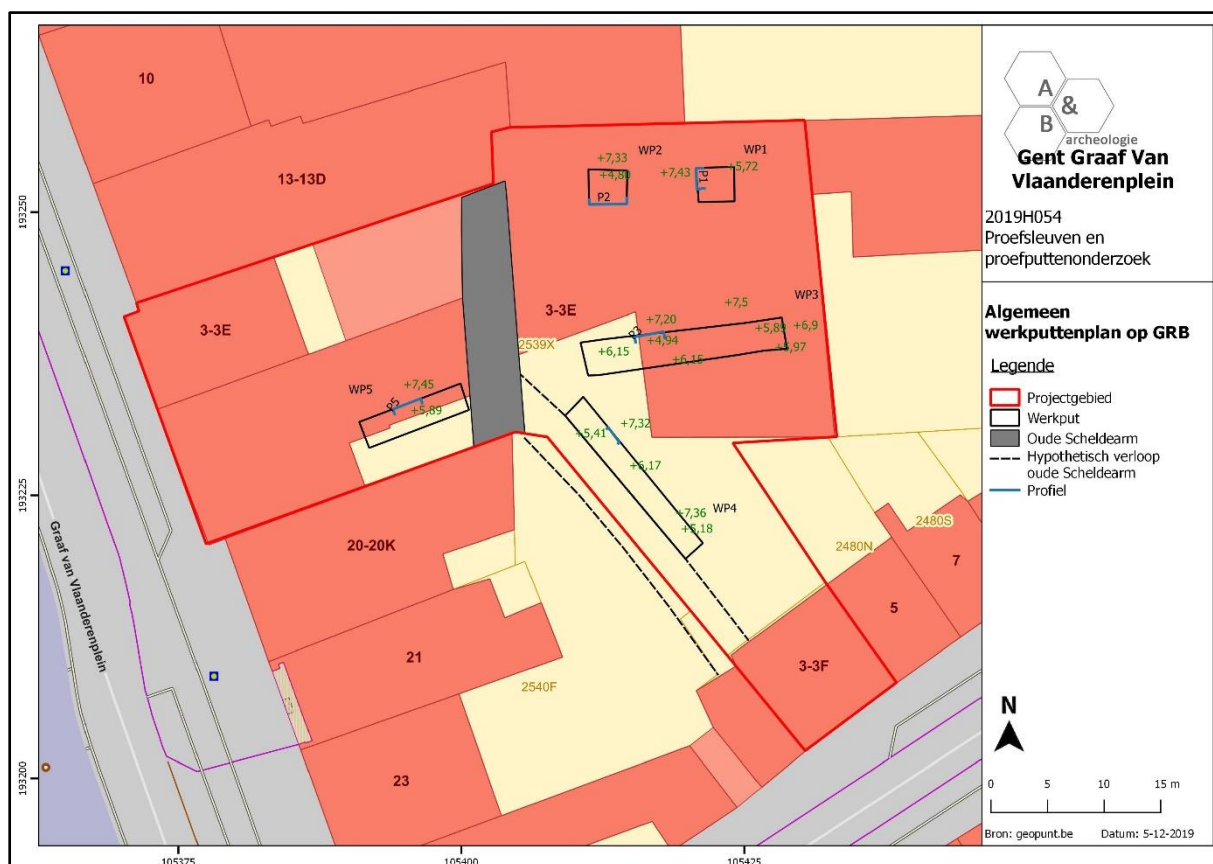
In totaal werden om de aardkundige opbouw van het projectgebied vast te stellen zes bodemprofielen geplaatst, verspreid over het terrein en in elke werkput. Profiel 1 bevond zich in het noordoosten van het plangebied, in sleuf 1; profiel 2 situeert zich langs de noordelijke zijde van het plangebied binnen sleuf 2; profiel 3 vertegenwoordigt het centrale deel van het plangebied, terwijl profiel 4 de zuidelijke en profiel 5 de westelijke hoek dekt. Deze spreiding gaf een goed beeld van de bodemkundige opbouw in het volledige plangebied.

Alle profielen vertonen in meer of mindere mate een verstoorde bodemopbouw aan. De dikte van de verstoring varieert van ca. 50cm tot 275cm. De verstoringen kunnen gelinkt worden aan de bouwwerkzaamheden in de 20ste eeuw, zoals omschreven in de bureaustudie. Enkel bij profiel 1 in werkput 1 kon een vrij normale bodemopbouw waargenomen worden, hoewel slechts over een beperkte oppervlakte. Om deze reden wordt deze als referentieprofiel beschreven. Bovenaan bevindt zich een steenslag pakket van ca. 50cm dik voorzien van een onderliggend worteldoek. Meteen daaronder is een organische pakket van ca. 140 tot 150cm dik aanwezig. Het pakket kenmerkt zich door het voorkomen van kleine fracties baksteenpuin, kalkmortelbrokjes en houtskoolspikkels. Op een diepte van ca. 190 tot 200cm werd de geligbruine C-horizont vastgesteld. De textuur hiervan is licht kleiig lemig zand. De C-horizont werd vastgesteld op een hoogte van +5,72m TAW in het noordoosten, +4,8m in het noordwesten, +4,94m TAW centraal en +5,18m TAW in het zuiden. De diepte hangt sterk af van de verstoringsgraad. Enkel in de noordoostelijke hoek is sprake van een normale bodemopbouw waarbij de C-horizont bereikt werd op +5,72m TAW. Elders blijkt de C-horizont sterk verstoord tot op grote diepte.

Bodemkundig kan dus gesteld worden dat het grootste deel van het terrein – met uitzondering van een kleine zone in de noordoostelijke hoek – sterk onderhevig is geweest aan intense en diepgaande verstoringen waardoor archeologische sporen niet meer bewaard zijn. De bodemkundige gegevens komen bovendien overeen met de kartering als bebouwde zones met vergraven bodems.

Figuur 12 Projectie van het plangebied op de bodemkaart (bron: bureaustudie).

Figuur 13 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB met aanduiding van de profielen.

Figuur 14 Profiel 1 in sleuf 1 in het noordoosten van het plangebied.

Figuur 15 Profiel 3 in sleuf 3 in het centrale deel van het plangebied.

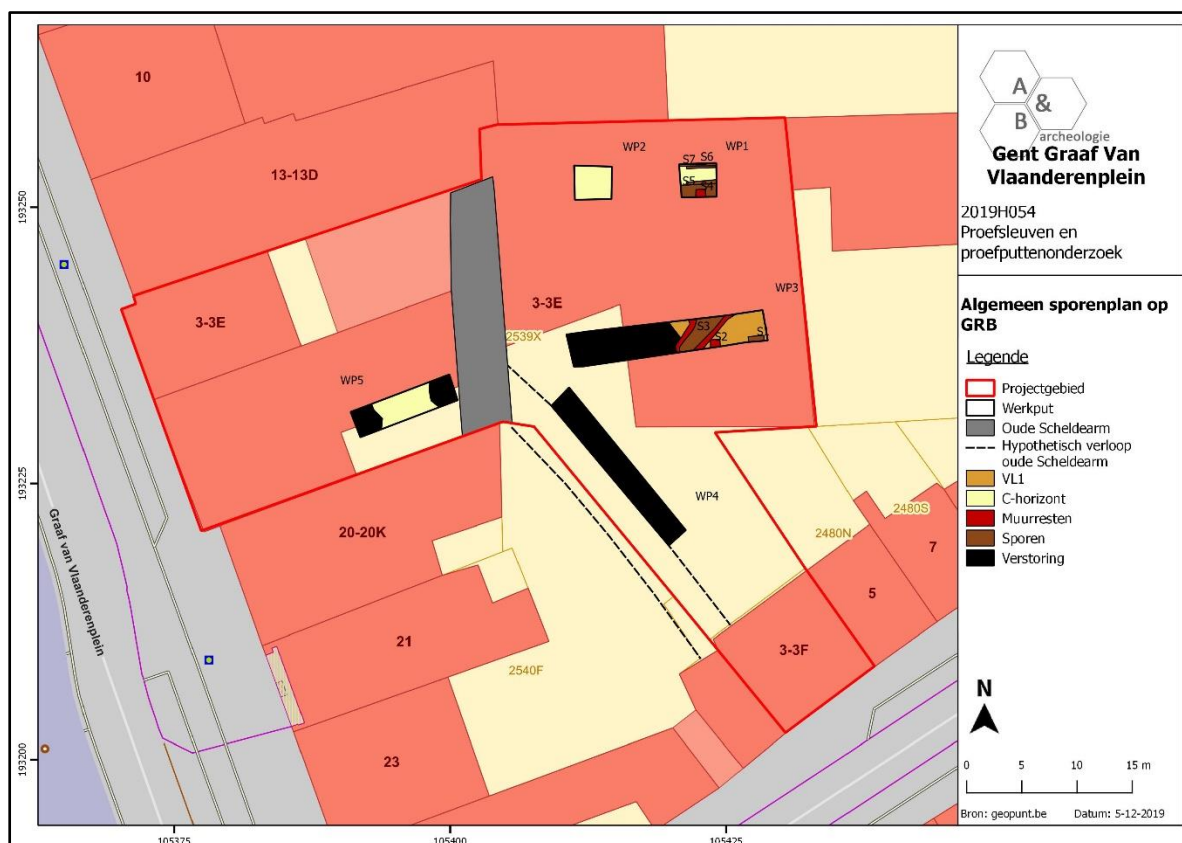
2.1.1. Assessment sporen

Bij het onderzoek werden 7 spoornummers uitgedeeld onder andere aan een afvalkuil uit de late 19de eeuw (S1 – sleuf 3). In de kuil werden enkele scherven rood en wit geglaazuurd aardewerk en industrieel wit teruggevonden. Het ensemble dateert de context in de late 19de tot vroege 20ste eeuw. Verder kon een grote hoeveelheid baksteenpuin in de kuil opgemerkt worden. Spoor 2 betreft een recente bakstenen fundering. Vlak ernaast bevindt zich een waterciterne (S3) met gecementeerde binnenwanden. In werkput 1 werden vier spoornummers uitgedeeld aan telkens de insteek en een bakstenen funderingssokkel (S4, 5, 6 en 7). De sokkels zijn opgebouwd uit bakstenen gevat in een grijzige cement. Gezien dit gegeven kan een 19de/20ste-eeuwse datering vooropgesteld worden.

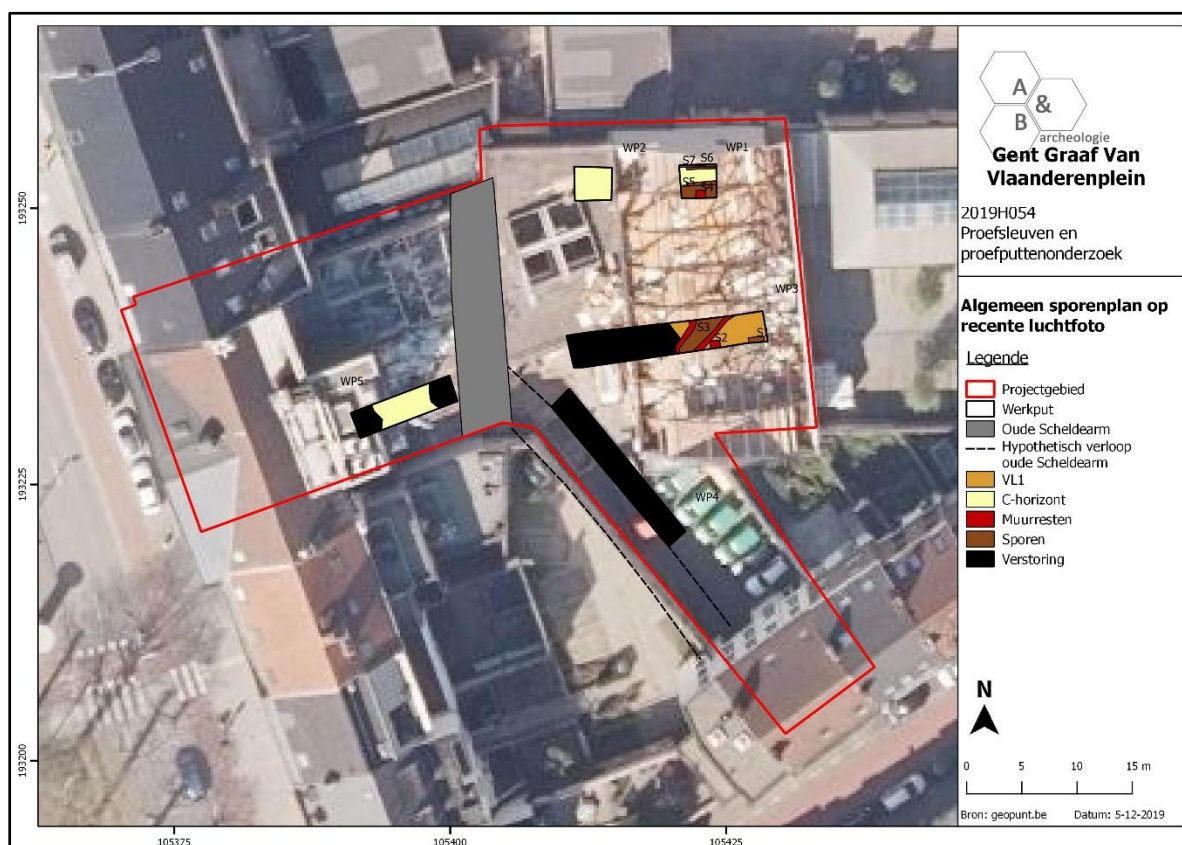
Het grootste deel van het terrein vertoonde echter diepgaande antropogene verstoringen en vergravingen van recente aard, die als dusdanig werden opgemeten. Veel van de verstoringen kunnen in verband gebracht worden met de voormalige bebouwing en bij de toenmalig oprichting ervan in de late 19de en 20ste eeuw. Ook werd nog de rand van de overwelfde Scheldearm of een aftakking ervan aangetroffen aan de westelijke profielwand van sleuf 4. Veel van deze ondergrondse resten uit de Nieuwe Tijd werden opgetrokken in baksteen met een compacte grijskleurige cement.

Andere of oudere sporen die dateren voor de 19de eeuw werden niet aangetroffen en worden niet meer verwacht binnen de grenzen van het plangebied.

Een gedetailleerde beschrijving van de sporen kan bekeken worden op de sporenlijst in bijlage.

Figuur 16 Algemeen sporenplan geprojecteerd op het GRB; in zwart worden de verstoorte zones aangegeven, in grijs en in stippellijn de overwelfde Scheldearm en aftakking (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Algemeen sporenplan geprojecteerd op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).

Figuur 18 Spoor 1 in sleuf 3.

Figuur 19 Waterkanaal of grote citerne (S3) met bakstenen kanaal; de binnenzijde werd afgestroken met cement (sleuf 3).

Figuur 20 Rand van een aftakking (baksteen met grijze cement) van de overwelfde beek in het zuidelijke deel van het plangebied (sleuf 4).

Figuur 21 19de/20ste-eeuwse funderingssokkels (links en rechts aan de profielwand) in baksteen en grijze cement (sleuf 1 – S4, 5, 6 en 7).

2.1.2. Assessment vondsten

Er werden twee inventarisnummers uitgedeeld aan ingezameld aardewerk uit spoor 1 in sleuf 3 en bij het opschonen van profiel 1 in sleuf 1 laag 2.

Inventarisnummer 1 (spoor 1) omvat vijf scherven (216g) waaronder een randfragment van een rood geglazuurde papkom, een geel/groen witbakkende randscherf van een kom en drie fragmenten industrieel wit (borden) waaronder één met monochrome blauwe florale motieven.

Inventarisnummer 2 (profiel 1 laag 2) bestaat uit vijf scherven (253g) waaronder vier rood geglazuurde en één wandscherf steengoed. Het ensemble is weinig diagnostisch en kan louter in de postmiddeleeuwen gedateerd worden.

Figuur 22 Zicht op het aardewerk uit spoor 1 (inv. 1).

Figuur 23 Aardewerk afkomstig uit laag 2 van profiel 1 sleuf 1.

2.1.3. Assessment stalen

Er werden geen stalen genomen tijdens het vooronderzoek gezien relevante contexten hiertoe ontbraken.

2.1.4. Assessment conservatie

Niet van toepassing.

2.1.5. Datering en interpretatie

Hoewel het plangebied gelegen is binnen de huidige stadskern van Gent en hierdoor dus een hoger archeologisch potentieel kent, toont het archeologisch vooronderzoek aan dat geen noemenswaardige sporen aanwezig zijn. De oude stadskern van Gent situeert zich meer naar het noorden tot noordwesten toe. Het terrein zelf kent pas een late ontwikkeling in de 19de eeuw waarbij het gebied, dat voordien vooral lager en drassig gelegen is cfr. de oude Scheldearm, bouwrijp wordt gemaakt. In deze periode worden in eerste instantie statige woningen opgetrokken langs de Graaf Van Vlaanderenplein en pas later ook langs de Tweebruggenstraat. Het bouwrijp maken gaat duidelijk gepaard met een dik ophogingspakket. Het optrekken van de woningen en diverse verbouwing- en aanbouwfasen gaat dan weer gepaard met aanzienlijke bodemingrepen die sterk variëren in diepte en omvang. De aangetroffen omvangrijke bakstenen funderingssokkels wijzen bovendien op het stevig funderen van de 19de en 20ste-eeuwse gebouwen net omwille van het drassige karakter. Ook de overwelfde Scheldearm wijst op het kanaliseren en droog krijgen van de bouwlanden. Relevante archeologische sporen of aanwijzingen voor pre 19de-eeuwse fasen werden niet aangetroffen.

Vanwege de zeer hoge verstoringsgraad en vanwege het ontbreken van relevante archeologische sporen, wordt bijgevolg geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. De kenniswinst werd reeds bereikt in het vooronderzoek waarbij duidelijk een beeld kon verkregen worden op de impact van de 19de en 20ste-eeuwse bouwactiviteiten binnen de grenzen van het plangebied.

2.2. Synthese

2.2.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Het bureauonderzoek toonde aan dat het terrein op basis van de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden in de omgeving een zekere archeologische verwachting kende. Om het archeologisch potentieel van het plangebied na te gaan, werd een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd.

Het proefsleuvenonderzoek toonde echter aan dat, hoewel het plangebied gelegen is binnen de huidige stadskern van Gent en hierdoor dus een hoger archeologisch potentieel kent, geen noemenswaardige sporen aanwezig zijn. De oude stadskern van Gent situeert zich meer naar het noorden tot noordwesten toe. Het terrein zelf kent pas een late ontwikkeling in de 19de eeuw waarbij het gebied, dat voordien vooral lager en drassig gelegen is cfr. de oude Scheldearm, bouwrijp wordt gemaakt. In deze periode worden in eerste instantie statige woningen opgetrokken langs de Graaf Van Vlaanderenplein en pas later ook langs de Tweebruggenstraat. Het bouwrijp maken gaat duidelijk gepaard met een dik ophogingspakket. Het optrekken van de woningen en diverse verbouwing- en aanbouwfasen gaat dan weer gepaard met aanzienlijke bodemingrepen die sterk variëren in diepte en omvang. De aangetroffen omvangrijke bakstenen funderingssokkels wijzen bovendien op het stevig funderen van de 19de en 20ste-eeuwse gebouwen net omwille van het drassige karakter. Ook de overwelfde Scheldearm wijst op het kanaliseren en droog krijgen van de bouwlanden. Relevante archeologische sporen of aanwijzingen voor pre 19de-eeuwse fasen werden niet aangetroffen.

Vanwege de zeer hoge verstoringsgraad en vanwege het ontbreken van relevante archeologische sporen, wordt bijgevolg geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. De kenniswinst werd reeds bereikt in het vooronderzoek waarbij duidelijk een beeld kon verkregen worden op de impact van de 19de en 20ste-eeuwse bouwactiviteiten binnen de grenzen van het plangebied.

2.2.2. Beantwoording onderzoeksvragen

- In hoeverre is de bodemopbouw intact?

Er is sprake van een sterke antropogene invloed op het bodemarchief in de laatste twee eeuwen ten gevolge van het bouwrijp maken van het terrein en het optrekken van de gebouwen. Met uitzondering van de noordoostelijke hoek (sleuf 1) werden nagenoeg overal diepgaande verstoringen geattesteerd, waardoor archeologisch erfgoed niet langer bewaard is gebleven.

- Zijn er nog archeologisch relevante niveaus aanwezig?

Enkel in de noordoostelijke hoek werd een normale bodemopbouw aangetroffen waarbij een intacte C-horizont aangetroffen werd. Elders werden geen relevante archeologische niveaus aangetroffen ten gevolge van de bouwactiviteiten in de 19de en 20ste eeuw.

- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

Er werd geen relatie vastgesteld tussen de bodem en archeologische sporen.

- Vanaf wanneer kwam het terrein in gebruik? Welke sporen zijn hiervan terug te vinden en op welke diepte? Hoeveel archeologische niveaus zijn er aanwezig? En hoe onderscheiden ze zich?

Er werd slechts één archeologisch niveau aangetroffen, meer bepaald op het niveau van de C-horizont. Enkel in de noordoostelijke hoek werd nog een intacte bodemopbouw geattesteerd waarbij vastgesteld kon worden dat een aanzienlijk pakket opgevoerd werd bij het bouwrijp maken van het terrein in de 19de eeuw.

- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

Er werden geen oudere sporen van voor de 19de eeuw aangetroffen. De geplande werken zullen geen impact hebben op het archeologisch bodemarchief, aangezien geen relevante sporen werden aangetroffen.

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?

Er werden uitsluitend sporen en verstoringen aangetroffen die te dateren zijn in de 19de en 20ste eeuw. Ze kunnen gelinkt worden aan de bouwactiviteiten die hier hebben plaatsgevonden.

- Wat is de aard, omvang, datering en bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?

Er werden geen sporen van voor de 19de eeuw aangetroffen.

- Kunnen er structuren aangeduid worden? Wat is hun onderlinge samenhang?

Niet van toepassing.

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

Niet van toepassing.

- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Vooraf door de 19de en 20ste-eeuwse bouwactiviteiten werd het bodemarchief danig verstoord. Enkel in de noordoostelijke hoek werd een relatief intacte bodemopbouw geattesteerd.

- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

Niet van toepassing.

- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?

Het aangetroffen vondstmateriaal is enerzijds te beperkt en anderzijds van een te recente datum om hierover uitspraken te doen.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/ontwikkeling van Gent?

Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat, hoewel het plangebied gelegen is binnen de huidige stadskern van Gent en hierdoor dus een hoger archeologisch potentieel kent, geen noemenswaardige sporen aanwezig zijn. De oude stadskern van Gent situeert zich meer naar het noorden tot noordwesten toe. Het terrein zelf kent pas een late ontwikkeling in de 19de eeuw waarbij het gebied, dat voordien vooral lager en drassig gelegen is cfr. de oude Scheldearm, bouwrijp wordt gemaakt. In

deze periode worden in eerste instantie statige woningen opgetrokken langs de Graaf Van Vlaanderenplein en pas later ook langs de Tweebruggenstraat. Het bouwrijp maken gaat duidelijk gepaard met een dik ophogingspakket. Het optrekken van de woningen en diverse verbouwing- en aanbouwfasen gaat dan weer gepaard met aanzienlijke bodemingrepen die sterk variëren in diepte en omvang. De aangetroffen omvangrijke bakstenen funderingssokkels wijzen bovendien op het stevig funderen van de 19de en 20ste-eeuwse gebouwen net omwille van het drassige karakter. Ook de overwelfde Scheldearm wijst op het kanaliseren en droog krijgen van de bouwlanden. Relevante archeologische sporen of aanwijzingen voor pre 19de-eeuwse fasen werden niet aangetroffen.

- In hoeverre verstoorde de recente bebouwing het archeologische erfgoed?

Er is sprake van een omvangrijke, zowel verticaal als horizontaal, verstoring ten gevolge van de 19de en 20ste-eeuwse bebouwing.

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Niet van toepassing.

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Niet van toepassing.

3. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Gent Graaf van Vlaanderenplein (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 100m² of meer beslaan, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota³ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het terrein op basis van de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden in de omgeving een zekere archeologische verwachting kende. Om het archeologisch potentieel van het plangebied na te gaan, werd een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 1822m². Van de totale onderzoekbare zone werd ca. 156m² (8,5%) onderzocht door middel van proefsleuven en proefputten. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee niet behaald, maar is in stedelijke contexten niet altijd noodzakelijk of mogelijk.

Het proefsleuvenonderzoek toonde echter aan dat, hoewel het plangebied gelegen is binnen de huidige stadskern van Gent en hierdoor dus een hoger archeologisch potentieel kent, geen noemenswaardige sporen aanwezig zijn. De oude stadskern van Gent situeert zich meer naar het noorden tot noordwesten toe. Het terrein zelf kent pas een late ontwikkeling in de 19de eeuw waarbij het gebied, dat voordien vooral lager en drassig gelegen is cfr. de oude Scheldearm, bouwrijp wordt gemaakt. In deze periode worden in eerste instantie statige woningen opgetrokken langs de Graaf Van Vlaanderenplein en pas later ook langs de Tweebruggenstraat. Het bouwrijp maken gaat duidelijk gepaard met een dik ophogingspakket. Het optrekken van de woningen en diverse verbouwing- en aanbouwfasen gaat dan weer gepaard met aanzienlijke bodemingrepen die sterk variëren in diepte en omvang. De aangetroffen omvangrijke bakstenen funderingssokkels wijzen bovendien op het stevig funderen van de 19de en 20ste-eeuwse gebouwen net omwille van het drassige karakter. Ook de overwelfde Scheldearm wijst op het kanaliseren en droog krijgen van de bouwlanden. Relevante archeologische sporen of aanwijzingen voor pre 19de-eeuwse fasen werden niet aangetroffen.

Vanwege de zeer hoge verstoringsgraad en vanwege het ontbreken van relevante archeologische sporen, wordt bijgevolg geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. De kenniswinst werd reeds bereikt in het vooronderzoek waarbij duidelijk een beeld kon verkregen worden op de impact van de 19de en 20ste-eeuwse bouwactiviteiten binnen de grenzen van het plangebied.

³ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2320>

4. Bibliografie

- <http://cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2320>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- www.geopunt.be

5. Bijlages

- Referentieprofielen

Projectcode		2019H054		Coördinaten	X 105 423; Y 193 254		
Type onderzoek		Proefsleuven					
Profielnummer		PR1		Hoogte	+7,43m TAW		
Oriëntatie		O-W		Grondwater	Niet bereikt		
Datum		2/12/2019		Classificatie	OB		
Weer		bewolkt en droog			Bebouwde zone		
Beschrijving		Maarten Bracke		Fotonr	24		
Landgebruik		Braakliggend terrein		Plannr	Zie algemeen sleuvenplan		
Vegetatie		Geen					
Horizont		Diepte (cm)		Methode beschrijving	Ondergrens		
nr	Benaming	begin	eind		bereikt	duidelijkheid	regelmatigheid
H1	Steenslag met worteldoek	0	50	Droog	Ja	Duidelijk	Recht
H2	Puinpakket	50	190/200	Droog	Ja	Duidelijk	Vrij recht
H3	C	190/200		Droog	Nee	/	/
Kleur (visueel)		Vochtigheid		Textuur		Andere fenomenen/opmerkingen	
				symbool	beschrijving		
Rood		Droog		/	/	/	
Donkerbruin		Vrij droog		S	Zandleem	BK- en kalkbrokken, HK	
Oranje geel		Vrij droog		S	Zandleem	/	

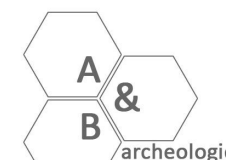
Figuur 24 Zicht op profiel 1 in sleuf 1 met aanduiding van de stratigrafische eenheden.

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de voorgevel aan het Graaf Van Vlaanderenplein.	6
Figuur 2 Zicht op de voorgevel en toegang aan de Tweebruggenstraat.	6
Figuur 3 Zicht op de oude overwelfde Schelde-arm.	7
Figuur 4 Uitbreken van de betonverhardingen op maaiveldniveau.	7
Figuur 5 Uitschieten van de betonplaat.	8
Figuur 6 Sfeerbeeld tijdens het uitbreken van de betonplaat.	8
Figuur 7 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	11
Figuur 8 Algemeen sleuvenplan met hoogte-indicaties en locatie van de referentieprofielen, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	11
Figuur 9 Sfeerbeeld bij aanvang van het sleuvenonderzoek.	12
Figuur 10 Sfeerbeeld tijdens de aanleg van sleuf 3.	12
Figuur 11 Metaaldetectie tijdens de aanleg van de sleuven.	13
Figuur 12 Projectie van het plangebied op de bodemkaart (bron: bureaustudie).	15
Figuur 13 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB met aanduiding van de profielen.	15
Figuur 14 Profiel 1 in sleuf 1 in het noordoosten van het plangebied.	16
Figuur 15 Profiel 3 in sleuf 3 in het centrale deel van het plangebied.	17
Figuur 16 Algemeen sporenplan geprojecteerd op het GRB; in zwart worden de verstoorde zones aangegeven, in grijs en in stippellijn de overwelfde Scheldearm en aftakking (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Algemeen sporenplan geprojecteerd op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Spoor 1 in sleuf 3.	20
Figuur 19 Waterkanaal of grote citerne (S3) met bakstenen kanaal; de binnenzijde werd afgestreken met cement (sleuf 3).	20
Figuur 20 Rand van een aftakking (baksteen met grijze cement) van de overwelfde beek in het zuidelijke deel van het plangebied (sleuf 4).	21
Figuur 21 19 ^{de} /20 ^{ste} -eeuwse funderingssokkels (links en rechts aan de profielwand) in baksteen en grijze cement (sleuf 1 – S4, 5, 6 en 7).	21
Figuur 22 Zicht op het aardewerk uit spoor 1 (inv. 1).	22
Figuur 23 Aardewerk afkomstig uit laag 2 van profiel 1 sleuf 1.	23
Figuur 24 Zicht op profiel 1 in sleuf 1 met aanduiding van de stratigrafische eenheden.	32

- Plannenlijst proefsleuvenonderzoek 2019H054

Plannummer	Type	Onderwerp	Schaal	Digitaal	Datum
1	Sleuvenplan	Algemeen sleuvenplan op GRB	Onbepaald	X	5/12/2019
2	Sporenplan	Algemeen sporenplan op GRB	Onbepaald	X	5/12/2019

Gent Graaf Van Vlaanderenplein

2019H054
Proefsleuven en
proefputtenonderzoek

Algemeen sporenplan op GRB

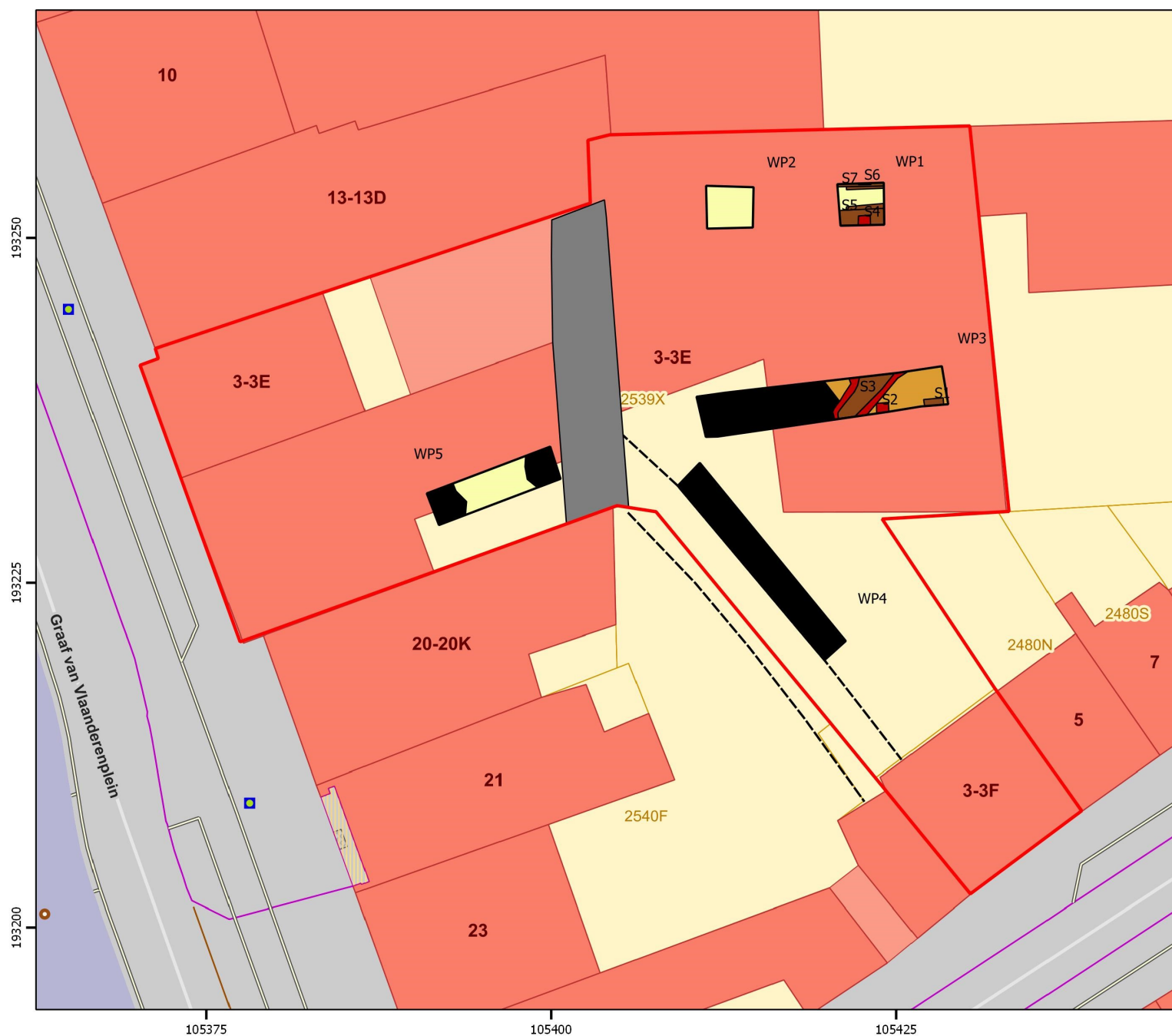
Legende

- Projectgebied
- Werkput
- Oude Scheldearm
- Hypothetisch verloop
oude Scheldearm
- VL1
- C-horizont
- Muurresten
- Sporen
- Verstoring

0 5 10 15 m

Bron: geopunt.be Datum: 5-12-2019

Sporenlijst
2019H054

Proefsleuven

Spoornr	Werkputnr./ Sleufnr.	Sectornr.	Vaknr.	Vlaknr.	Interpretatie	Associatie	Datum	Aflijning	Datering	Coupe (x,y)	Diepte	Opmerkingen	Laag						Relatie	Vondstnr	Staalnr	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)
													Nummer	Aard (HOM/HET)	Kleur	Textuur	Inclusies	Bioturbatie					
1	3	/	/	1	afvalkuil	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	BR	ZL	HK, BK	/	/	1	/	18	/
2	3	/	/	1	baksteen sokkel	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	/	ZL	/	/	/	/	/	/	/
3	3	/	/	1	citerne	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	/	ZL	/	/	/	/	/	19	/
4	1	/	/	1	funderingssokkel	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	/	ZL	/	/	/	/	/	21	/
5	1	/	/	1	insteek	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	BRGR	ZL	BK	/	/	/	/	21	/
6	1	/	/	1	funderingssokkel	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	/	ZL	/	/	/	/	/	21	/
7	1	/	/	1	insteek	/	2/12/2019	scherp	NT	/	/	/	/	HET	BRGR	ZL	BK	/	/	/	/	21	/

Vondstenlijst

2019H054

Proefsleuven

Vondstnr	Spoornr	Laagnr	Kwadrant/C oupedeel	Werkput/S euf	Sector	Vak	Profiel	Vlak	Inzamelwijze	Datum	Maaswijdte	xyz	Vondstcategorie	Datering	Hoeveelheid (telling/schatting)	Gewicht (g)	Homogeniteit	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)	Vondst- tekening
1	1	/	/	3	/	/	/	1	schaven	2/12/2019	/	/	AW: rood en wit geglazuurd aardewerk en industrieel wit	NT	5	216	ja	22	/	/
2	/	2	/	1	/	/	1	/	opschonen	2/12/2019	/	/	AW: rood geglazuurd en steengoed	PME	5	253	nee	23	/	/